J. LBORGES

NOAPTEA DARURILOR

Istoria de faţă am auzit-o la vechea Cafenea a Acvilei, undeva în Florida**i**, prin ţinutul Piedad.

Se dezbătea problema cunoaşterii. Cineva a invocat teza platoniciană cum că toate au fost văzute de noi într-o lume anterioară, astfel încât a cunoaşte înseamnă a recunoaşte; tatăl meu, cred, l-a citat pe Bacon care scrisese că, dacă a învăţa înseamnă a-ţi aminti, a ignora înseamnă, de fapt, a fi uitat. Alt interlocutor, un domn în vârstă, care trebuie să se fi simţit întrucâtva pierdut în toată această metafizică, se hotărî să ia cuvântul. Spuse cu lentă siguranţă:

— „Nu izbutesc să înţeleg problema arhetipurilor platoniciene. Nimeni nu-şi aminteşte care a fost prima oară când a văzut culoarea galbenă sau culoarea neagră, sau prima oară când a prins gustul cutărui fruct, poate din pricină că era mic copil şi nu putea să ştie că inaugurează astfel un şir extrem de lung. Şi, totuşi, există alte *prime dăţi* pe care nimeni nu le uită. Eu v-aş putea istorisi ce mi-a lăsat o anumită noapte pe care o readuc adesea în amintire, cea din treizeci aprilie ’72.

Pe vremuri, vilegiaturile erau mai lungi, dar nu ştiu totuşi din ce pricină am zăbovit până la acea dată la ferma unor veri, familia Dorna, la câteva leghe bune de Lobos. Pe atunci, unul dintre argaţi, Rufino, mă iniţiase în tainele câmpului. Mă apropiam de treisprezece ani; el mă întrecea destul de mult în vârstă şi avea faimă de semeţ Era foarte dibaci; la trântă, cel biruit era întotdeauna adversarul. Într-o vineri, mi-a propus ca sâmbătă seara să mergem în sat să petrecem. Am acceptat, de bună seamă, fără a şti prea bine despre ce e vorba. L-am prevenit că nu ştiu să dansez; mi-a răspuns că dansul se poate învăţa cu uşurinţă. După cină, pe la şapte şi jumătate, am pornit. Rufino se dichisise de parcă ar fi mers la bal şi purta cu mândrie un pumnal de argint; eu nu-mi luasem cuţitul, de teama glumelor pe seama mea. Peste puţin, am şi zărit primele case. Domniile voastre n-aţi fost niciodată la Lobos? N-are nicio însemnătate; nu există aşezare de provincie care să nu fie aidoma celorlalte, până şi prin faptul de a se socoti deosebită. Aceleaşi ulicioare cu glod bătătorit, aceleaşi gropi,

aceleaşi case făcute parcă pentru a da celui urcat pe cal mai multă importanţă. Am descălecat undeva, la un colţ, în faţa unei case vopsite în albastru deschis ori în trandafiriu, cu o firmă pe care scria *La Estrella*. În faţă aşteptau legaţi de stâlpi vreo câţiva cai din cei mai arătoşi. Prin poarta dinspre uliţă, uşor întredeschisă, zării o dungă de lumină. La capătul vestibulului era o încăpere lungă, cu bănci de scândură pe-o parte şi pe alta şi, între bănci, câteva uşi întunecate a căror destinaţie nu se ghicea. Un căţeluş cu blana gălbuie mă întâmpină lătrând cu veselie. Era destulă lume: vreo cinci-şase femei cu halate înflorate se tot foiau de colo până colo. O doamnă respectabilă, îmbrăcată în întregime în negru, părea a fi stăpâna casei. Rufino o salută şi îi spuse:

Iată, vă aduc un prieten nou care nu prea e dat pe brazdă.

— O să se-nveţe, n-avea nicio grijă, îi răspunse doamna.

Am simţit că mi se face ruşine. Pentru a le distrage atenţia sau, poate, pentru a le arăta că nu sunt decât un copil, am început să mă joc cu căţelul, la capătul unei bănci. Pe o masă de bucătărie ardeau mai multe lumânări de seu înfipte fiecare în câte o sticlă şi îmi amintesc şi de micul vas cu jăratic aflat undeva, într-un ungher din fund. Pe peretele din faţă, proaspăt văruit, se afla o imagine. cu Sfânta Fecioară îndurătoarea.

Înconjurat de glume, cineva instruna o ghitară care-i da mult de furcă. Dintr-o timiditate excesivă, n-am refuzat un rachiu de ienupăr care mi-a făcut buzele ca jarul. Printre femei era şi una care mi-a părut altfel decât celelalte. I se spunea Captiva. Avea un aer vag indian, dar trăsăturile îi erau parcă desenate, iar ochii erau foarte trişti. Părul împletit într-o coadă îi ajungea până la brâu, Rufino, care observase că o privesc, i-a spus:

— Mai povesteşte o dată cum a fost cu năvala, ca să ne împrospătăm amintirea.

Fata vorbi ca şi cum ar fi fost singură şi, într-un fel, am simţit că tiu se poate gândi la nimic altceva şi că lucrul acesta pe care-l povesteşte este singurul lucru care i s-a întâmplat vreodată în viaţă. Ne spuse aşa:

— Când m-au adus de la Catamarca nu eram decât un copil. Ce

puteam să ştiu eu despre năvale? De groază, cuvântul acesta la fermă nici nu se rostea. Ca despre o mare taină ani aflat că indienii se puteau prăvăli asupra noastră asemenea unui nor, puteau ucide oamenii şi răpi animalele. Femeile erau târâte în inima ţinutului şi apoi supuse la câte şi mai câte pătimiri. Am făcut ce mi-a stat în putinţă ca să nu cred nimic. Lucas, fratele meu, care apoi a fost străpuns de o lance, îmi jura că toate astea sunt minciuni, dar, când un lucru este adevărat, ajunge ca cineva să-l rostească o singură dată pentru a-ţi da seama că aşa este. Guvernul le oferă *viciosii* şi ierburi de tot soiul ca să-i mai potolească, dar ei au vraci atoateştiutori care le dau neîncetat poveţe. La o poruncă a şefului de trib nu pregetă defel să năvălească peste întărituri, nimicind totul. Într-atâta mă frământase gândul acesta încât aproape că doream să vină şi învăţasem să mă uit în partea unde apune soarele. Nu ştiu socoteala timpului, dar au trecut îngheţuri şi arşiţe şi vremea în care se înseamnă vitele cu fierul roşu şi moartea unui fiu al vătafului şi numai după aceea a venit năvala. Parcă i-ar fi mânat vântul de *pampas*. Văzusem o floare de ciulin pe marginea unei râpe şi noaptea i-am visat pe indieni. În zori s-a întâmplat. Animalele au ştiut-o înaintea oamenilor, ca la cutremurele de pământ. Ferma era neliniştită, iar păsările în văzduh nu-şi găseau tihna. Ne-am repezit să ne uităm în partea spre care mă uitam eu totdeauna.

— Cine v-a dat de ştire? întrebă cineva.

Fata, care tot timpul păruse a fi foarte departe, repetă ultima frază.

— Ne-am repezit să ne uităm în partea spre care mă uitam eu totdeauna. Părea că tot pustiul s-ar fi urnit din loc. Printre zăbrelele grilajului de fier ani văzut nori de colb înainte de a vedea indienii. Veneau în goana cailor. Îşi loveau gurile cu palma şi urlau. La Santa Irene existau nişte arme lungi, care n-au slujit, însă, decât pentru a-i zăpăci şi a-i întărâta apoi mai tare.

Captiva rostea vorbele de parcă ar fi fost o rugăciune, venită din adâncuri, dar eu, în clipa aceea, am auzit pe uliţă indienii pustiului şi urletele lor. O izbitură şi ne-am pomenit cu ei în încăpere şi a fost de parcă ar fi intrat călare, pe apa unui vis. Erau vreo câţiva mahalagii beţi. Acum, în amintire, îi văd foarte înalţi. Cel ce venea în fruntea lor îi

arse un ghiont lui Rufo, care se afla lângă uşă. Acesta păli şi se trase la o parte. Doamna casei, care nu se clintise de la locul ei, se ridică şi ne spuse:

— Este Juan Moreira.

Acuma, după ce s-a scurs atâta vreme, nu mai ştiu dacă îmi stăruie în amintire omul din noaptea aceea sau cel pe care aveam să-l văd de atâtea ori în mijlocul arenei. Mă gândesc la coama şi la barba neagră a lui Podestá[iii], dar şi la o figură roşcovană, ciupită de vărsat. Căţeluşul ieşi alergând în întâmpinarea lui. Dintr-o lovitură de călcâi, Moreira îl lungi la pământ. Căzu pe spate şi îşi dădu sufletul zvârcolindu-şi lăbuţele. Aici începe cu adevărat istoria.

M-am îndreptat fără zgomot către una din uşi, care dădea spre un coridor îngust cu o scară. Sus, m-am ascuns într-o încăpere întunecoasă. În afara unui pat foarte jos, nu ştiu ce alte mobile se mai aflau acolo. Tremuram tot. Jos, ţipetele nu se potoleau defel şi un obiect din sticlă se făcu ţăndări. Am auzit paşii unei femei care urca şi am văzut o dungă fugară de lumină. Apoi glasul Captivei mă chemă în şoaptă.

— Mă aflu aici ca să slujesc, dar numai oamenii de bine. Apropie-te, căci n-am să-ţi fac niciun rău.

Îşi scoase halatul. M-am întins alături de ea şi i-am căutat faţa cu mâinile. Nu ştiu cât timp a trecut. N-au fost nici vorbe şi nici sărutări. I-am despletit cosiţa şi m-am jucat cu părul ei, care era foarte mătăsos, iar apoi cu ea însăşi. N-aveam să ne mai revedem după aceea şi nu i-am ştiut numele vreodată.

O împuşcătură ne-a asurzit. Captiva mi-a spus:

— Poţi ieşi pe scara cealaltă.

Am făcut întocmai şi m-am pomenit în ulicioară. Era o noapte cu lună. Un sergent de poliţie, cu carabină şi cu baioneta pusă, străjuia gardul. Începu să râdă şi îmi zise:

— Precum văd, eşti dintr-aceia care se scoală cu noaptea-n cap.

Trebuie să fi bâiguit ceva, ar nici nu m-a mai luat în seamă. De peste zăplaz, un ins aluneca încet în jos. Dintr-o săritură, sergentul îi înfipse oţelul în trup. Omul căzu la pământ, unde rămase prăvălit pe spate, gemând şi sângerând. Mi-am amintit de câine. Ca să-l facă să-şi

dea şi ultima suflare, sergentul mai înfipse o dată baioneta. Cu un fel de veselie îi spuse:

— Moreira, de data asta glonţul nu ţi-a folosit la nimic.

Din toate părţile se năpustiră soldaţii în uniforme care împresurară casă, şi apoi vecinii. Andrés Chirino fu nevoit să se opintească pentru a smulge arma. Toţi se îmbulzeau să-i strângă mâna. Rufino spuse râzând:

— Cumătrul ăsta şi-a mâncat mălaiul.

Eu mă duceam de la un grup la altul, povestindu-le oamenilor ce văzusem. Dintr-odată m-am simţit ostenit din cale-afară; poate că aveam şi febră. M-am strecurat din mijlocul mulţimii, l-am căutat pe Rufino şi am pornit spre casă. Călări fiind, zărirăm lucirea albă a dimineţii. Mai mult decât ostenit, mă simţeam năucit de acest vârtej de întâmplări".

— De imensul fluviu al acelei nopţi, spuse tatăl meu.

Celălalt încuviinţă.

— Aşa este. În scurta trecere a acelor ceasuri eu cunoscusem dragostea şi privisem moartea. Tuturor oamenilor le sunt dezvăluite toate lucrurile sau, cel puţin, toate acele lucruri care îi sunt date spre cunoaştere unui om, dar mie, de seara până dimineaţa, mi-au fost dezvăluite aceste două lucruri esenţiale. Anii trec şi împrejurările în care am povestit istoria sunt într-atât de numeroase încât nici nu mai ştiu măcar dacă mi-o amintesc aievea sau dacă îmi amintesc numai cuvintele cu care o povestesc. Poate că aşa i s-a întâmplat şi Captivei cu indienii ei. Acum nu mai are nicio însemnătate dacă am fost eu sau dacă a fost altul cel care a văzut uciderea lui Moreira.

Trad. C. H.

---

i *Florida* — provincie din Uruguay, având drept capitală oraşul cu acelaşi nume. *(N. tr.)*

ii *Vicios* - termen utilizat în mediile rurale din Argentina şi Uruguay, şi care include tutunul, ceaiul *mate,* băutura, pariurile, jocul la curse şi alte forme ale „viciului" mai degrabă modest, ce poate fi satisfăcut cu bani puțini. *(N. tr.)*

iii Din nou aluzie la *José Podestá,* mare actor argentinian de la sfârşitul veacului trecut şi începutul veacului nostru, care - printre alte creații rămase celebre - a interpretat, în arena

circului, figura lui Juan Moreira *(N. tr.)*